

مجموعه نظرات شورای نگهبان

در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی

دوره اول

(خرداد ۱۳۵۹ تا خرداد ۱۳۶۳)

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری
نشانی: تهران - خیابان ولی عصر (عج)، نرسیده به چهار راه جمهوری اسلامی، شماره ۱۱۵۸
تلفن: ۶۶۴۹۲۷۰۸ - ۹۸۲۱ + دورنگار: ۶۶۴۹۲۷۰۷ - ۹۸۲۱ +

نام کتاب: مجموعه نظرات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره اول)

فرداد ۱۳۵۹ تا فررداد ۱۳۶۳

تهیه و تنظیم: مرکز تحقیقات شورای نگهبان

ناشر: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

لیتوگرافی و چاپ: اداره چاپ و انتشار

چاپ اول: فررداد ماه ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۱۰/۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۸۴۹-۳۶-۶

کلیه حقوق برای مرکز تحقیقات شورای نگهبان محفوظ است.

فهرست

مقدمه

فصل اول ۱

مصوبات تأیید شده در مرحله اول

فصل دوم ۳۹

مصوبات تأیید شده پس از رفع ابهام و ایراد

فصل سوم ۵۱۱

مصوبات لازم‌الاجرا شده به دلیل عدم اظهار نظر شورای نگهبان
در موعد مقرر

فصل چهارم ۵۲۵

مصوبات اعاده شده به مجلس شورای اسلامی

فهرست اصول ۶۶۷

فهرست تفصیلی ۶۷۱

تدوین و انتشار نظرات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی از جمله برنامه‌های مرکز تحقیقات است که انجام این مهم از دوره ششم قانونگذاری همزمان با کار مجلس آغاز گردید و نسبت به جمع‌آوری و انتشار نظرات شورا در مورد مصوبات سایر دوره‌های مجلس اقدام شد.

این عمل مستلزم مراجعه به بایگانی سوابق، و بررسی و ملاحظه قوانین مصوب و تطبیق با آن نظرات بود. که با حصول این مهم، کتاب‌های مجموعه نظرات شورای نگهبان مربوط به دوره‌های دوم تا هفتم مجلس به زیور طبع آراسته و به توزیع سپرده شد. کار دوره اول، اینک با تأخیر در اختیار علاقمندان به مباحث حقوقی قرار می‌گیرد. علت تأخیر این بود که نظرات مربوط به این دوره با توضیحات یکی از اعضای محترم حقوقدان شورای نگهبان، چاپ و منتشر شده بود و تا حدودی این خلاء نسبت به این دوره احساس نمی‌شد.

بدیهی است اولین دوره به دلیل تأسیس نهاد نوین شورای نگهبان و آغاز تجارب نظارتی بر قانونگذاری از ویژگی‌هایی برخوردار باشد. نظرات این دوره پایه‌گذار رویه‌ها و رویکردهای حقوقی و فقهی است که به تدریج در دوره‌های بعدی معیار و مبنا شده است. از این رو اهمیت نظرات این دوره که مبدأ و آغاز یک تجربه جدید در نظام جمهوری اسلامی ایران است نسبت به سایر دوره‌ها بر صاحب‌نظران پوشیده نیست.

در این دوره که هنوز مجمع تشخیص مصلحت نظام تأسیس نشده بود، در پی اختلاف بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان در خصوص برخی قوانین که شورای نگهبان آنها را مغایر موازین شرع می‌دانست ولی مجلس شورای اسلامی به دلیل ضرورت حفظ مصالح یا دفع مفاسد بر تصویب آنها تأکید داشت، رئیس وقت مجلس شورای اسلامی در مهر ماه سال ۱۳۶۰، طی نامه‌ای از حضرت امام (ره) تقاضای رهنمود کرد؛^(۱)

۱. متن نامه رئیس وقت مجلس شورای اسلامی:

بسمه تعالی

محضر شریف حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی، مد ظله العالی
چنانکه خاطر مبارک مستحضر است قسمتی از قوانین که در مجلس شورای اسلامی به تصویب می‌رسد به لحاظ تنظیمات کلی امور و ضرورت حفظ مصالح یا دفع مفاسدی که بر حسب احکام ثانویه به طور موقت باید اجرا شود و در متن واقع مربوط به اجرای احکام و سیاست‌های اسلام، و جهانی است که شارع مقدس راضی به ترک آنها نمی‌باشد ←

حضرت امام (ره) در پاسخ، چنین قوانینی را پس از تشخیص و تصویب موضوع به وسیله اکثریت وکلای مجلس شورای اسلامی و با تصریح به موقت بودن آن، مادام که موضوع محقق است، لازم الاجرا دانستند؛^(۱) همچنین در بخشی از پیام حضرت امام (ره) در مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۲ به مسئولین نظام که مجلس محترم شورای اسلامی مورد خطاب قرار گرفته است، حد نصاب لازم برای اجرای این قوانین را تشخیص دوسوم مجلس شورای اسلامی اعلام نمودند.^(۲) بر همین اساس در این مجموعه برخلاف مجموعه‌های قبلی، فصول مربوط به مصوبات ارجاع شده به مجمع تشخیص مصلحت نظام و نیز مصوبات این مجمع وجود ندارد.

→ و در رابطه با این گونه قوانین به اعمال ولایت و تنفیذ مقام رهبری که طبق قانون اساسی هم قوای سه گانه را تحت نظر دارند، احتیاج پیدا می‌شود. علی هذا تقاضا دارد مجلس شورای اسلامی را در این موضوع مساعدت و ارشاد فرماید.

۶۰/۷/۵

رئیس مجلس شورای اسلامی
اکبر هاشمی رفسنجانی

۱. متن پاسخ حضرت امام (ره) به نامه رئیس مجلس وقت:

بسم الله الرحمن الرحيم

آنچه در حفظ نظام جمهوری اسلامی دخالت دارد که فعل یا ترک آن موجب اختلال نظام می‌شود و آنچه ضرورت دارد که ترک آن یا فعل آن مستلزم فساد است و آنچه فعل یا ترک آن مستلزم خراج است پس از تشخیص موضوع به وسیله اکثریت وکلای مجلس شورای اسلامی، با تصریح به موقت بودن آن مادام که موضوع محقق است، و پس از رفع موضوع خود به خود لغو می‌شود، مجازند در تصویب و اجرای آن؛ و باید تصریح شود که هر یک از متصدیان اجرا از حدود مقرر تجاوز نمود مجرم شناخته می‌شود و تعقیب قانونی و تعزیر شرعی می‌شود. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

۱۹ مهرماه ۱۳۶۰

روح الله الموسوی الخمينی *

• رک: صحیفه امام (ره)، ج ۱۵، ص ۲۹۷.

۲. پیام مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۲۲ حضرت امام (ره) خطاب به مجلس شورای اسلامی:

الف - ... ب - مجلس محترم شورای اسلامی که در رأس همه نهادهاست، در عین حال که از اشخاص عالم و متفکر و تحصیلکرده برخوردار است، خوب است در موارد لزوم از دوستان متعهد و صاحب نظر خود در کمیسیونها دعوت کند که با برخورد نظرها و افکار، کارها سریع تر و محکم تر انجام گیرد. و از کارشناسان متعهد و متدین در تشخیص موضوعات برای احکام ثانویه اسلام نظر خواهی شود که کارها به نحو شایسته انجام گیرد. و این نکته نیز لازم است که تذکر داده شود که رد احکام ثانویه پس از تشخیص موضوع به وسیله عرف کارشناس، با رد احکام اولیه فرقی ندارد، چون هر دو احکام الله می‌باشند. و نیز احکام ثانویه ربطی به اعمال ولایت فقیه ندارد و پس از رأی مجلس و انفاذ شورای نگهبان، هیچ مقامی حق رد آن را ندارد، و دولت در اجرای آن باید بدون هیچ ملاحظه‌ای اقدام کند. و با تشخیص دو سوم مجلس شورای اسلامی که مجتمعی از علمای اعلام و مجتهدان و متفکران و متعهدان به اسلام هستند، در موضوعات عرفیه که تشخیص آن با عرف است، با مشورت از کارشناسان، حجت شرعی است که مخالفت با آن بدون حجت قویتر خلاف طریقه عقلاست. چنانچه تغییر احکام اولیه، با شک در موضوع و عدم احراز آن با طریقه عقلا مخالف است. ج - ...

روح الله الموسوی الخمينی *

• رک: صحیفه امام (ره)، ج ۱۷، ص ۳۱۶.

اینک مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی که به استناد موازین شرع و قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ (قبل از بازنگری ۱۳۶۸) صادر شده است، پیش روی خوانندگان عزیز قرار دارد؛ با تدوین این مجموعه، نظرات شورای نگهبان در خصوص هفت دوره قانونگذاری مجلس شورای اسلامی به پایان می‌رسد که به زودی مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص دوره هشتم قانونگذاری نیز تدوین و تقدیم علاقمندان می‌گردد. این کتاب در چهار فصل تدوین شده است که فصل اول آن شامل مصوبات تأیید شده در مرحله اول توسط شورای نگهبان بوده و مجموعاً ۲۹۹ مصوبه می‌باشد. فصل دوم آن مصوباتی است که ابتدائاً مورد ایراد شرعی و قانون اساسی و نیز ابهام شورای نگهبان واقع شده که پس از رفع ابهام و ایراد، مورد تأیید شورای نگهبان قرار گرفته است. فصل سوم کتاب در مورد مصوباتی است که به دلیل عدم اظهارنظر شورای نگهبان در مهلت مقرر در اصل نود و چهارم قانون اساسی، به صورت قانون درآمده و لازم‌الاجرا شده‌اند. فصل چهارم کتاب نیز شامل مصوباتی است که مورد ایراد شورای نگهبان قرار گرفته و به مجلس شورای اسلامی اعاده شده است و در دوره اول به تأیید نهایی شورای نگهبان نرسیده است.

هر چند در گردآوری این مجموعه دقت کافی و تلاش فراوان صورت گرفته است، اما مدعی عاری بودن آن از عیب و نقص نیستیم، لذا از تمامی دانش‌پژوهان و محققان به ویژه حقوقدانان و قضات محترم تقاضا می‌شود از ارائه نظرات اصلاحی دریغ نفرمایند. مرکز تحقیقات شورای نگهبان ضمن اعلام آمادگی و سپاس پیشاپیش از نظرات خوانندگان فرهیخته و ارجمند از این حرکت علمی، استقبال و باب ارتباط در این عرصه را برای همیشه مفتوح می‌داند.

و من الله التوفیق و علیہ التکلیف

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

مرداد ماه ۱۳۸۹